

• تصویر ۵: نام‌های خاص اینسوشیناک (سوشیناک به زبان آگدی) و پوزورسوشیناک که آوانگاری آنها به خط عیلامی خطی (از چپ به راست) و واژه‌نگاری آنها به خط میخی نگاشته شده است (تصویر از فرانسوا دوسه)

کمی بعد ژان پیتر و باسلو (دانشگاه اورینتال ناپل، ایتالیا) و جیانی مارکزی (دانشگاه بلونیا، ایتالیا) کامل شد. کتیبه‌های عیلامی خطی حک شده بر روی این ظروف، مجموعه‌ای از متون سلطنتی به زبان عیلامی و دربردارنده محتوای تکراری متعلق به فرمانروایان مختلفی بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۱۸۸۰ پیش از میلاد هستند. همچنین این متون موارد مشترکی (از جمله نام‌ها، عناوین و القاب، عبارات و جمله‌سازی‌ها) با متون جدیدتر نگاشته شده به زبان عیلامی و به خط میخی دارند که پیش از این برای ما شناخته شده بودند (نگاه کنید به تصویرهای ۹ و ۱۰).

پدیده دیگرافیا به وضوح از دو زبان متمایز است. متون دیگرافیا، متونی هستند که در آن اطلاعات زبانی یکسان (زبان عیلامی) با دو خط مختلف، خط میخی میان‌رودان (شناخته شده) و خط عیلامی خطی ایرانی (ناشناخته) نوشته شده‌اند؛ و همین ویژگی بود که رمزگشایی خط عیلامی خطی را ممکن می‌کرد. همان‌طور که Cham-pollion می‌توانست برای رمزگشایی خط هیروگلیف مصری بر زبان قبطی، نسخه مدرن زبان مصری باستان تکیه کند یا Ventris این

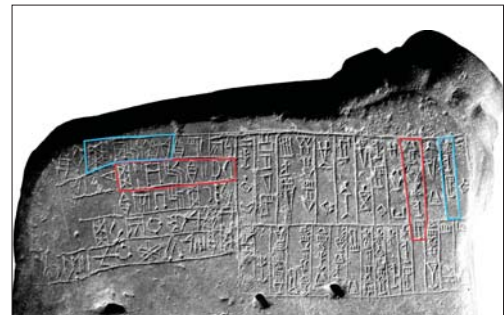

• تصویر ۸: نام‌های خاص شیلهاها، اپارتی دوم و ناپیرشا با خط «عیلامی خطی» حک شده‌اند (از چپ به راست خوانده می‌شود؛ تصویر از فرانسوا دوسه)

«شیلهاها» šī-l-ha-ha, Shilhaha. این نام کلید من برای رمزگشایی شد و به دنبال آن، دیگر نشانه‌ها را به سرعت رمزگشایی کردم. چند دقیقه بعد در حال خواندن نام سلف او (احتمالاً پدر شیلهاها)، اپارتی دوم Eparti II (e-pa-r-ti) بودم. هر دو نفر در سده بیستم پیش از میلاد حکومت کرده و از بنیان‌گذاران سلسله‌ای موسوم به «سوکلمخ» (Sukkalmaḫ) بوده‌اند. همچنین خدای اصلی آن زمان در فلات ایران، ناپیرشا، (na-pi₂-r-ri-ša) بود که به زبان عیلامی «خدای بزرگ» خوانده می‌شود. خدا (napi) و بزرگ (resha) در زبان عیلامی این‌گونه ترجمه می‌شوند. این سه نام به تنهایی به من امکان رمزگشایی ۹ نشانه دیگر را داد (همچنین u).

به‌طور کلی، زبان و نوشتار را باید به وضوح از یکدیگر متمایز کرد. زبان یک پدیده آوایی است که توسط «صدا» تولید و از طریق شنیدن درک می‌شود؛ درحالی‌که نوشتن یک پدیده دیداری است که معمولاً با دست تولید شده و از طریق بینایی قابل درک است. برای مثال، این مقاله به زبان فارسی است که با الفبای عربی (که اندکی تغییر یافته) نگاشته شده است. علاوه بر این، الفبای عربی برای نوشتن زبان‌های دیگری همچون عربی، اردو و ترکی (در دوران عثمانی) استفاده شده است. بنابراین ممکن است از یک سیستم نگارشی برای نوشتن زبان‌های مختلف استفاده شود. از سوی دیگر، ممکن است یک زبان با سیستم‌های نگارشی متفاوتی نوشته شود؛ مانند زبان هندی-اردو که با الفبای عرب اندکی تغییر یافته در پاکستان و با خط دیواناگری در هندوستان نوشته می‌شود و نیز زبان فارسی که با الفبای عربی اندکی تغییر یافته در ایران و الفبای سیریلیک در تاجیکستان نوشته می‌شود. مثالی دیگر زبان ترکی است که تا سال ۱۹۲۸ میلادی با الفبای عربی نوشته می‌شد و پس از اصلاحات آتاتورک، با الفبای لاتین اصلاح شده نوشته می‌شود. سه مورد آخر نمونه‌هایی از پدیده «دیگرافیا» (دو سیستم نگارشی مختلف برای یک زبان) هستند.

ظروف نقره‌ای کونانکی تبدیل به کلید رمزگشایی نگارش عیلامی خطی شدند که در ادامه با همراهی همکارانم کامبیز طیب‌زاده (دانشگاه کنتاکی شرقی در ریچموند، آمریکا)، متیو کروان و

• تصویر ۴: «میز شیرنشان» متعلق به شوش سده ۲۲ پیش از میلاد که در شوش پیدا شده (محل نگهداری موزه لوور)، دربردارنده کتیبه‌ای به زبان آگدی و خط میخی در سمت راست و کتیبه دیگری به زبان عیلامی و خط «عیلامی خطی» در سمت چپ است (متن عیلامی خطی A). توالی نشانه‌ها (که در متن عیلامی خطی از راست به چپ خوانده می‌شوند) نشان‌دهنده نام‌های اینسوشیناک و پوزورسوشیناک به ترتیب در کادرهای آبی و قرمز هستند.

• تصویر ۶: تصویر هوایی از تل ملیان در سال ۱۹۷۸ میلادی (عکاس Georg Gerster)

تلاش، سرانجام موفق به دیدن اشیا از نزدیک و تهیه رونوشت از متن کتیبه‌ها شدم و دو سال بعد پژوهش من به نقطه عطف رسید. آن لحظه را به خوبی به یاد دارم. در بهار سال ۲۰۱۷ میلادی در آپارتمانم در تهران نشسته بودم و توالی‌های نشانه‌های حک شده بر روی این ظروف را بررسی می‌کردم که یکی از این توالی‌ها توجهم را به خود جلب کرد (تصویر ۸). احتمال دادم که نام شخص مهمی باشد؛ شاید نام فرمانروایی که بر اساس تاریخ‌گذاری ظروف «کونانکی» احتمالاً در بازه زمانی ۲۰۵۰ تا ۱۸۵۰ پیش از میلاد می‌زیسته و نامش متشکل از چهار نشانه بوده است. نخستین نشانه š (شی) خوانده می‌شود (بر مبنای نام پوزور-سوشیناک Puzur-Sushinak و اینسوشیناک Insushinak) و نشانه‌های سوم و چهارم یکسان هستند. در میان تمامی فرمانروایان و شاهان «ایرانی» که در متون خط میخی در میانه سال‌های ۲۰۵۰ تا ۱۸۵۰ پیش از میلاد به نام آنها اشاره شده است، تنها نام یک نفر با این فاکتورها همخوانی داشت:

• تصویر ۷: ظروف نقره‌ای کونانکی مکشوفه از منطقه کامفیروز که نوشته‌هایی به زبان عیلامی حک شده به خط «عیلامی خطی» را نمایش می‌دهند. در سمت چپ، متن Z از شاهی به نام ایتانو اول Itatu I از حدود ۱۹۸۰ پیش از میلاد؛ تصویر وسط، متن Y از ایتاتوی اول در حدود ۱۹۸۰ پیش از میلاد؛ در سمت راست، متن K از شاهی به نام «پلا-ایشان» Pala-ishān که در حدود سال‌های ۱۹۰۰ تا ۱۸۸۰ پیش از میلاد حکومت می‌کرد (رک: تصویر ۲۱؛ عکس از فرانسوا دوسه و با مجوز از مجموعه محبویان).